

Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Tysiąclecia i ewangelizator, M. Kowalczyk, Cz. Parzyszek (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012 ss. 419.

Dzieje Kościoła w Polsce szczególnie, od czasów abp. Mikołaja Trąby, metropolity gnieźnieńskiego, a więc Soboru w Konstancji, znaczone są posługą Prymasów Polski. Wówczas to bowiem arcybiskupi gnieźnieńscy otrzymali ten tytuł, który odtąd stał się szczególnym znamieniem posługi eklesjalnej oraz narodowej. Na przestrzeni dziejów wpisali się oni szczególnie wyraźnie, nie tylko w płaszczyzny wiary chrześcijańskiej i posługi ewangelizacyjnej, ale także w wielorakich sferach społeczno-politycznych, narodowych i kulturowych. Wystarczy przywołać choćby czasy rozbiorów i zaborów Polski, a cóż powiedzieć o posłudze kardynałów Sługi Bożego Augusta Hlonda i Sługi Bożego Stefana Wyszyńskiego oraz Józefa Glempa.

W tej długiej linii w drugiej połowie XX wieku wyjątkowe miejsce zajmuje oczywiście Sługa Boży kardynał Stefan Wyszyński (1901-1981). Jego posługa prymasowska w latach 1948-1981 przypadła na wyjątkowy czas dziejów Polski i Kościoła. Zmagania po II wojnie światowej znaczone totalitarnym systemem komunistycznym w znacznym stopniu wpływały na problemy Ojczyzny oraz misję duszpasterską Kościoła katolickiego, a także szerokie doświadczenia polonijne. Zresztą swe przemiany przeżywał także sam Kościół, choćby w postaci wskazań Soboru Watykańskiego II i całego dzieła posoborowego. Nie były to proste realia, a tym bardziej wymagania eklesjalno-społeczne.

Oto w Bibliotece Instytutu Teologii Apostolstwa w Warszawie – Ołtarzewie, prowadzonego w ramach Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ukazał się już 12 tom tej serii. Jest to już bardzo zasłużona seria wydawnicza, która przybliża ważne materiały do najnowszych dziejów Kościoła w Polsce. Tym razem jest on w całości poświęcony Prymasowi Tysiąclecia.

Książkę otwiera spis schematyczny treści (s. 5-7), wykaz skrótów (s. 9-10) oraz wprowadzenie zredagowane przez ks. prof. M. Kowalczyka (s. 11-19). Następnie bogaty materiał badawczy podzielony został na trzy duże części, a te z kolei na szczegółowe bloki tematyczne.

Pierwsza część opatrzona została tytułem: „Osoba i zamysł ewangelizacyjny Prymasa Tysiąclecia” (s. 21-141). Oto autorzy i tematy podjęte w tym bloku: O. Gabriel J. Bartoszewski OFMCap: „Osoba i świętość Sługi Bożego Stefana kardynała Wyszyńskiego, prymasa Polski” (s. 23-46); Ks. Eugeniusz Weron SAC: „Duchowość prymasa Stefana Wyszyńskiego w świetle *Zapisków więziennych*” (s. 47-58); Jolanta Ewartowska: „Ojcostwo Boga w teologicznej myśli kardynała Stefana Wyszyńskiego” (s. 59-65).

Oto następne teksty tej części: Ks. Jerzy Lewandowski: „Teologia Eucharystii kardynała Stefana Wyszyńskiego urzeczywistnieniem komunii z Bogiem” (s. 66-73); Ks. Mirosław Kowalczyk: „Teologia narodu prymasa Stefana Wyszyńskiego” (s. 74-81); Ks. Andrzej Pelc SAC: „Prymasa Tysiąclecia duchowość pracy ludzkiej” (s. 82-90); Ks. Czesław Parzyszek SAC: „Kardynał Stefan Wyszyński i jego relacje z pallotynami” (s. 91-106); „Przesłanie Prymasa Tysiąclecia do pallotynów” (wprowadzenie, wybór i przygotowanie do druku ks. Marian Kowalczyk SAC) (s. 107-141).

Uaktywnienie ewangelizacji wobec zagrożeń wiary, to tytuł drugiej części prezentowanego zbioru (s. 143-284). Składają się nań w kolejności następujące teksty: Ks. Paweł Góralczyk SAC, „Pasterska troska Prymasa Tysiąclecia o kształtowanie prawego sumienia człowieka i narodu” (s. 145-156); Ks. Alfred Dyr SAC: „Posłannictwo kapłana w ludzie Bożym w ujęciu Stefana kardynała Wyszyńskiego” (s. 157-174); Ks. Czesław Parzyszek SAC: „Prymas Wyszyński wobec wspólnot zakonnych” (s. 175-199); Ks. Marian Kowalczyk SAC: „Formy apostołskiej aktywności świeckich w prymasowskim posługiwaniu Stefana kardynała Wyszyńskiego” (s. 200-223).

Tę problematykę kontynuują: Ks. Adam Skreczko: „Małżeństwo i rodzina w urzeczywistnianiu programu Wielkiej Nowenny przed tysiącleciem chrztu Polski – inspiracje kardynała Stefana Wyszyńskiego” (s. 224-237); Barbara Dawidowska: „Godność kobiety w nauczaniu Ste-

fana kardynała Wyszyńskiego” (s. 238-253); Ks. Wojciech Osiał: „Cechy głosiciela Słowa Bożego w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego. Aktualność prymasowskiego nauczania dla katechezy dzisiaj” (s. 254-270); Krzysztof Dzimiński: „Kształtowanie młodzieży w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego” (s. 271-274); Ks. Zenon Hanaś SAC: „Redaktorska i publicystyczna działalność kard. Stefana Wyszyńskiego” (s. 275-284).

Część trzecia podejmuje temat: „Maryjna droga ewangelizacji” (s. 285-414). Ten blok stanowią teksty następujących autorów: O. Stanisław Piętka OFMConv: „Prymas Tysiąclecia jako apostoł Niepokalanej” (s. 287-293); Ks. Tomasz Skiniński SAC: „Apostolskie znaczenie Ślubów Jasnogórskich Narodu Polskiego – kontekst historyczny” (s. 294-310); Ks. Grzegorz Marczuk SAC: „Kardynał Wyszyński – ten, który złożył los Polski w ręce Maryi” (s. 311-322); Ks. Marian Kowalczyk SAC: „Zaangażowanie Prymasa Tysiąclecia i biskupów polskich na rzecz uroczystego ogłoszenia przez Pawła VI Najświętszej Maryi Panny Matka Kościoła oraz teologiczna wymowa tytułu” (s. 323-349).

Także dalsze teksty koncentrują się wokół problematyki mariologicznej: Ks. Janusz Łuczak SAC: „Maryja, Matka Kościoła (implikacje ewangelizacyjno-pastoralne)” (s. 350-353); Ks. Kazimierz Czulak SAC: „Apostolski wymiar Milenijnego Aktu Oddania w Niewolę Miłości za Wolność Kościoła w Polsce i Świecie” (s. 354-366); Ks. Gerard Gromowski: „Prymas Tysiąclecia i koronacje wizerunków Maryi w polskich sanktuariach” (s. 367-382); Karolina Gołaszewska: „Maryja jako ikona kobiety w zaangażowaniu ewangelizacyjnym Stefana kardynała Wyszyńskiego” (s. 383-404); Ks. Ireneusz Kamionka: „Osobisty charakter maryjny w posłudze ewangelizacyjnej dla Kościoła Sługi Bożego Stefana kardynała Wyszyńskiego” (s. 405-411); O. Jerzy Tomziński ZP: „Czuwania soborowe z Maryją Jasnogórską” (s. 412-414).

W końcu dodano jeszcze „Modlitwę o beatyfikację Stefana kardynała Wyszyńskiego” (s. 415). Poza częścią treścią zamieszczono także następujące informacje: „Wyższe Seminarium Duchowne Księży Pallotynów w Ołtarzewie” (s. 416); „Informacja o studiach w Instytucie Teologii Apostolstwa” (s. 417); „Informacje o niestacjonarnych studiach doktoranckich i podyplomowych w Instytucie Teologii Apostolstwa” (s. 418-419).

Wydaje się, że już samo przywołanie tytułów poszczególnych tekstów jest wystarczającym wprowadzeniem w jej zawartość treściową. To wielkie bogactwo tematyczne, wręcz budzące jeszcze szersze zainteresowania. Co więcej, wydaje się bowiem, że sformułowane tematy jednoznacznie wskazują na podjęte treści oraz niekiedy ich ukierunkowanie badawcze. Zatem, jak wskazuje autor wprowadzenia w prezentowanym zbiorze, „najpierw odnajdziemy cykl artykułów dotyczących osoby i zamysłu ewangelizacyjnego Prymasa Tysiąclecia, w których kard. Wyszyński jawi się jako wytrwały ewangelizator” (s. 13).

Właśnie wyakcentowanie zaangażowania wskazuje na takie spełnianie posługi prymasowskiej. Ważnym elementem jest także samo przepowiadanie, które także ma wyraźnie charakter ewangelizacyjny. Zatem wskazuje to na ewangelizacyjną tożsamość Prymasa Tysiąclecia. Może w czasach kard. S. Wyszyńskiego nie określano tej posługi takimi terminami, a raczej bliższe były określenia duszpasterstwo czy posługa pasterska

Z kolei, pisze dalej wspomniany ks. redaktor Marian Kowalczyk SAC, „w drugiej części publikacji zwraca się uwagę na formy uaktywnienia dzieła ewangelizacyjnego wobec zagrożeń wiary Kościoła w Polsce, które w innej postaci nadal są aktualne, jako że większość zdecydowanych marksistów, którzy za czasów kard. Wyszyńskiego szkodzili Kościołowi i ateizowali naród, przekształca się dziś znienacka w postmodernistów, głoszących kompletny relatywizm poznawczy i moralny oraz skrajny, nieliczący się z dobrem wspólnym indywidualizm, a także praktyczny materializm” (s. 15). To także jest szerokie i zarazem bogate wskazanie na wielość zagrożeń, które były realizmem działania bardzo wielu struktur, a przede wszystkim ideologii.

Trzecia zaś część ma charakter wybitnie maryjny i mariologiczny, co w kontekście szerokiego nauczania Prymasa Tysiąclecia wydaje się dość oczywiste i naturalne. Wydaje się słusznym wyróżnienie tego znamienia posługi kard. Stefana Wyszyńskiego. Trzeba już tutaj zauważyć, iż z tej racji spotykała go często krytyka i niezrozumienie oraz dziwne odniesienia tzw. postępowych katolików, którzy nie rozumieli mariologii soborowej.

Trzeba przyznać, że prezentowane studium jest wyrazistym zbiorem tekstów autorów reprezentujących zwłaszcza środowisko Uniwersytetu

Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Niemal wszyscy autorzy zasadniczo znani są już z wielu wcześniejszych publikacji w zakresie podejmowanej problematyki. Są oni wręcz specjalistami w swych preferencjach badawczych i znani z wielu znakomitych osiągnięć badawczych. Należy zatem sądzić, iż są to ich coraz bardziej dojrzałe i twórcze zarazem owoce badań i przemyśleń naukowych. Trzeba dodać, że niektóre teksty są przedrukami lub ukazują się po pewnych modyfikacjach (np. ks. E. Weron SAC, o. J. Tomziński ZP).

Trzeba również zauważyć, iż bardzo zróżnicowana jest baza źródłowa oraz bibliograficzna poszczególnych tekstów, zwłaszcza w zakresie przywoływanej literatury. Zatem może to budzić pytania o wystarczające uzasadnienie odnośnie do stawianych tez badawczych, zwłaszcza iż ta baza jest już bardzo szeroka i dobrze znana.

Niestety wykaz skrótów nie obejmuje wielu innych stosowanych w przypisach, np. WOF (s. 287), INLP (s. 167), BP (s. 158, 160), PSB (s. 25). Dla pełni obrazu trzeba dodać, iż są one w większości wyjaśnione w przypisach, ale szkoda że nie znalazły się w wykazie. O. J. Tomziński jest członkiem Zakonu paulińskiego, stąd spolszczony skrót zakonny to ZP lub łaćniński: OSPPE (s. 7, 412).

Szkoda, że w wielu miejscach nie stosuje się uproszczonego opisu bibliograficznego w przypadku ponownego powoływania się na to samo dzieło. Te niekonsekwencje mogą wprowadzać nawet nieporozumienia, czy sugerować błędy. Oczekiwane jest także ujednoczenie przypisów w całości publikacji, a jeśli to trudne to przynajmniej w poszczególnych artykułach. Wydaje się, że wiele tych oraz innych uwag czy nieścisłości usunęłaby odpowiednia ogólna korekta redakcyjna, a może dla dobra dzieła powinni ją nawet dokonać redaktorzy naukowci?

Wydaje się, że „książka nosząca tytuł *Kardynał Stefan Wyszyński. Prymas Tysiąclecia i ewangelizator* jest wyrazem troski o zadania ewangelizacyjne, stojące przed nami na polskiej ziemi, aby – jakby to powiedział wielki Prymas – w ojczyźnie naszej zaprzestano walki z Chrystusem, z Jego Krzyżem i Ewangelią, z Kościołem i jego pasterzami” (s. 12). W jakimś sensie to stwierdzenie ma nadal w sobie pewną aktualność, jako swoiste oczekiwanie wobec miejsca i czasu ewangelizacji. Te

negatywne doświadczenia są bowiem nadal żywo doświadczane przez Kościół i ludzi wierzących.

W zaprezentowanych 26 tekstach dość dobrze wybrzmiewa szerokie bogactwo życia, nauczania oraz posługi prymasowskiej Stefana kard. Wyszyńskiego. Faktycznie ukazuje się on jako wielki i zarazem wytrwały głosiciel Ewangelii, a także jej więzień dla Królestwa Bożego, choćby w latach odosobnienia-uwieżnienia (1953–1956 – Rywałd, Stoczek Warmiński, Prudnik, Komańcza). Był on w tym względzie niestrudzonym siewcą Bożego Słowa i stąd w pełni zasługuje na tytuł ewangelizatora. Takie jest bowiem zadanie siewcy, a Pan daje wzrost, a inny zbiera żniwo. Zatem jego słowo zostało ubogacone i umocnione dawanym świadectwem, aż do cierpienia, co jest niezwykle ważnym i zarazem twórczym nośnikiem ewangelizacyjnym. Świadkowie są w całych dziejach chrześcijaństwa najbardziej przekonującymi zwiastunami orędzia Ewangelii.

Wydaje się, że w pasterskiej posłudze Prymasa Tysiąclecia można z powodzeniem już wówczas doszukać się było pewnych elementów nowej ewangelizacji, która w pełni wybrzmiała wraz z nauczaniem i posługą św. Jana Pawła II. Wydaje się, że kard. S. Wyszyński był jej prorokiem, więcej realizatorem i twórczym nośnikiem. To było niezwykle odważne odczytywanie znaków czasu i dostosowywanie do nich przekazu ciągle tej samej Ewangelii Jezusa z Nazaretu. Sam mówił: „Ewangelizacja jest miłością, przekazywaniem miłości, pielęgnowaniem, rozwijaniem, udzielaniem miłości. (...) Dać miłość, przekonać o miłości, powiedzieć, że Bóg jest Miłością i że kto w miłości trwa, w Bogu trwa, a Bóg w nim”. Książka ta jest właśnie interesującym przybliżeniem kardynała Stefana Wyszyńskiego jako siewcy miłości.

Trzeba dodać jeszcze jeden wątek. Prezentowany zbiór może także być użyteczny w szerzeniu kultu i budowaniu atmosfery duchowej wdzięczności w oczekiwaniu na beatyfikację Prymasa Tysiąclecia, która została oficjalnie rozpoczęta dnia 20 maja 1989 roku. Proces ten na terenie archidiecezji warszawskiej został zakończony dnia 6 lutego 2001 roku. Akta procesowe z poziomu diecezjalnego zostały już przekazane do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie. Trwają nadal prace nad tzw. *Positio*, która najprawdopodobniej będzie miała aż trzy tomy.

Dziś pozostaje tylko prośba o cud, a więc widoczny znak jego orędownictwa u Boga.

Bp Andrzej F. Dziuba

Jerzy Gocko SDB, *Nauka społeczna Kościoła w poszukiwaniu własnej tożsamości*, Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, Warszawa 2013, ss. 403.

Misja Kościoła zawsze ukierunkowana jest ku dziełom ewangelizacyjnym. To jest jeden z zasadniczych nośników jego żywotności i dynamiki apostołskiej. Ta jednak pojmowana w całej swej tożsamości musi być otwarta na przepowiadanie, pełnienie kultu (zwłaszcza sakramenty) i dzieła miłości bliźniego. Jednak, zwłaszcza w tych dynamicznych realiach, dopiero właściwie wybrzmiewa eschatologiczny Lud Boży Nowego Przymierza pielgrzymujący na ziemi, wraz z całym swym eschatologicznym ukierunkowaniem.

Nie ulega wątpliwości, że zawsze realia ziemskie Kościoła (m.in. struktury, ludzie, dobra materialne) są szczególnie poddawane wielorakim oglądom i ocenom. To także szeroko pojęta działalność m.in. edukacyjna, charytatywna, kulturalna oraz społeczna. Zwłaszcza ta ostatnia niejednokrotnie dotyka sfery samorządowej, parlamentarnej czy politycznej. To zaś budzi szczególne zainteresowanie, jest okazją do manipulacji czy wręcz informacji dalekich od prawdy, a nawet wręcz kłamliwych.

Prezentowana książka ukazała się w znanej serii „Studia i rozprawy” Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego jako jej siódmy tom (jest to seria wydawana przez Towarzystwo Salezjańskie, zwłaszcza inspektorii warszawskiej). W tej serii publikowali znani uczeni, zwłaszcza z zakresu katechetyki m.in. ks. Kazimierz Misiaszek SDB, ks. Jan Niewęglowski SDB czy ks. Wojciech Osiał.

Autor jest profesorem w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II i kieruje katedrą nauki społecznej Kościoła. Także opublikował wiele prac, studiów, artykułów i szkiców, m.in. „Ekonomia i moralność.